

EEN SPRONG VOORUIT IN 'HET KANAAL'

Muziektheater

Wat doet het oudste voetballied ter wereld in een muziektheaterstuk over een transvrouw en een vluchteling? Je kan het ontdekken tijdens de voorstelling van 'Het Kanaal'. Ondertussen geven auteur Gaea Schoeters en actrice Katelijne Verbeke ons wat meer tekst en uitleg.

TEKST: MARCIA POELMAN EN STIJN DEKLERCK
FOTO'S: TRUI HANOULLE

In 'Het Kanaal' staan twee personages naast elkaar. Er ontstaat een verrassende dialoog tussen een vluchteling die op het punt staat om het Kanaal in Calais over te zwemmen en een vrouw die aan de overkant afscheid neemt van het leven; hun lot blijkt sterker verbonden dan gedacht. We spraken met **Gaea Schoeters** en **Katelijne Verbeke** over de totstandkoming van dit muziektheaterstuk. **Gaea:** "Het Antwerp Queer Arts Festival vroeg of ik iets kon doen met een tekst van **Shakespeare** over vluchtelingen, wat het thema was van de vorige editie van het festival. En of ik daar dan iets queers van kon maken. Voor de hand liggend zou zijn om een stuk te maken over een vluchteling die LGBT is. Dat heb ik dan ook niet gedaan. *(lacht)* Veel boeiender is om twee groepen te nemen, in dit geval een transvrouw die op het punt staat zelfmoord te plegen en een vluchteling die de overtocht naar Engeland wil maken, en te bekijken wat gemeenschappelijk is aan hun beider 'transities'."

We zijn allemaal vluchtelingen op een of andere manier?

Gaea: "De gemeenschappelijke noemer is zeker identiteit. Wie ben ik en hoe definieer ik wie ik ben? En transitie. De overgang van man naar vrouw is ook een culturele transi-

tie. Of je dat nu leuk vindt of niet, er zijn wel degelijk 'mannelijke' en 'vrouwelijke' omgevingen in de maatschappij. In hoeverre word je na je transitie als volledig jezelf gezien? Voor vluchtelingen stelt zich uiteraard ook dat probleem. Hoe goed je ook integreert, je blijft vaak een buitenstaander. Daarvoor moet je zelfs niet naar vluchtelingen kijken. We beschouwen de derde en vierde generatie migranten nog steeds als 'allochtoon'. De inclusie is nooit volledig. Niet voor transgenders en niet voor vluchtelingen."

Katelijne, het is een erg activistisch stuk, hoe kijk jij daarnaar?

Katelijne: "Als actrice mag je daar eigenlijk niet mee bezig zijn. Je staat ten dienste van je personage. Het activistische werk is gebeurd door het Queer Arts Festival als opdrachtgever. Mijn taak is om dat personage van vlees en bloed te maken. Mijn benadering is emotioneel, niet activistisch. Als acteur zorg je ervoor dat het publiek een band kan scheppen met wat er op het toneel gebeurt. Ter voorbereiding ben ik met veel mensen gaan praten. Het boeiende in de gesprekken die ik had met transgenders ging niet over hun operatie, maar over daar waar de pijn zit. Over geluk moet je geen stuk maken. Geluk is voor het echte leven. *(lacht)* Ik ga als een speurneus op zoek naar

waar het pijn doet bij de mensen met wie ik spreek. Dat is waar ik als actrice een connectie mee maak. Pijn is immers iets dat we allemaal kennen. Daar put je uit voor je rol."

Een boeiend gegeven is het contrast tussen de familieleden van het transgender personage, die plomp zijn maar haar wel aanvaarden, en haar academische omgeving, die haar op het eerste zicht aanvaardt maar waar toch discriminatie plaatsvindt.

Gaea: "Het gaat om een diepe, emotionele aanvaarding. En die gaat voorbij aan een soort links-intellectuele, politiek correcte reflex waarbij we alles oké moeten vinden. Enerzijds zie je dat transgenders enorm hip zijn: een reeks in **De Morgen**, persoon van het jaar in **Knack**, de transitie van **Caitlyn Jenner** ... anderzijds is het suïcidcijfer bijna 50%. Dus ergens klopt er iets niet. Hoe diep is de aanvaarding? Er is een verschil tussen een zuiver emotioneel aanvaarden, vanuit een graag zien van iemand, wie die ook is, en een politiek correcte reflex die alles aanvaardt zolang het maar abstract en veraf is. Bij mensen die rechts zijn, en die dus eerder afkerig staan tegenover holebi's en transgenders, zie je dat er vaak wel aanvaarding is als het iemand binnen de familie is. Want die is nog wel 'van ons'. Terwijl bij links-progressieven het allemaal goed is tot het zich in hun eigen familie voordoet. Dan valt die openheid weleens tegen."

"Hetzelfde zie je met vluchtelingen. Een grote groep mensen staat er positief tegenover, maar velen onder hen hebben er nog nooit één van dichtbij gezien. Als vluchteling denk je dat je erbij kan horen eens je in Europa bent. En dat valt flink tegen. Idem voor een transgender: het is niet zo dat je na je operatie als vanzelf overal aanvaard wordt."

Katelijne: "In de loop van het stuk zie je steeds meer dat beide personages, vluchteling en transgender, dezelfde hoop koesteren op een beter leven."

Vertel eens over de tekst van Shakespeare die als uitgangspunt diende...

Gaea: "In **The book of sir Thomas Moore** komt een monoloog van de sheriff van Londen voor. De sheriff spreekt een woedende menigte toe die een groep 'strangers' wil lynchen. Die *strangers* zijn grotendeels Fransen en Belgen, net toegekomen en op de vlucht voor godsdienstoorlogen in hun eigen land. Ze zoeken asiel in Engeland en die Engelsen zeggen 'No way, want die gaan onze jobs afpakken en onze kinderen en vrouwen verkrachten'. Dat heb ik onlangs nog gehoord. (*glimlacht*) Shakespeare is ac-

tueel omdat hij de vraag omkeert: wat ga je doen als je straks op de vlucht moet omdat je deze mensen vermoord hebt?"

Katelijne, jij speelt een transvrouw. Denk je dat je kritiek mag verwachten over het feit dat er niet gekozen is voor een trans actrice?

Katelijne: "Jij weet niet of ik trans ben, hé. (*lacht*) Maar ik ben bijvoorbeeld ook niet Brits, terwijl ik wel een Brits personage speel. Je speelt een rol, dat is de essentie van acteren."

Ook waar! Naast Katelijne Verbeke en Adams Mensah is er ook nog een sopraan en een luit.

Gaea: "Klopt. De luit vonden we wel kloppen, omdat ze refereert aan de tijd van Shakespeare. De sopraan, **Naomi Beeldens**, neemt een soort rol van verteller op zich en kijkt vanop een afstand naar wat er gebeurt. Ze reflecteert daarop door middel van teksten van Shakespeare."

En dan dat voetballied?

Gaea: "Juist! De vader van het trans personage is een fan van The Canaries, de ploeg van Norfolk. Ik ben een obsessieve researcher, en kwam erachter dat ze het oudste voetballied ter wereld hebben. Daar moesten we dus iets mee doen."

“Waarom leef je met het ene personage mee en blijft het andere ‘een vluchteling’?”

Katelijne: "*(brult)* On the ball, city!"

Gaea: "Er gaat een soort primitief groepsgevoel van uit. Niets zo mooi als een massa die opstaat, en het liefst tegen onrecht."

Katelijne: "Dat is zoiets moois, dat groepsgevoel van 'het is zondag en we moeten daarnaartoe. En ze spelen thuis'. Die man zijn vrouw gaat bevallen, maar het is wel match! Iedereen heeft er begrip voor dat hij naar die wedstrijd gaat. Er zit geen veroordeling in. Als je heel de week bent gaan werken in Norwich, dan moet je samenkomen op zondag bij de voetbal. Al de jongens in Norwich kennen dat clublied. Dat niet kennen, dat's veel erger dan transgender zijn. Zolang je maar mee gaat naar The Canaries, dan word je wel aanvaard. Want dan ben je 'van ons'. Er zit in het stuk dan ook veel warmte. Zeker ook binnen het gezin van mijn personage."

Gaea: "Of je erbij hoort of niet, hangt maar af van het criterium dat je hanteert."

Gaea, hoe ben je aan de slag gegaan voor het personage van de vluchteling?

Gaea: "Ik ben ook journalist, en in het bijzonder geïnteresseerd in postconflictgebieden. Voor mij was het wel belangrijk om het personage van de vluchteling anders te benaderen dan dat van de transgender. Wat mij opvalt: ook al vinden sommige mensen

transgenders freaks, het blijven wel mensen. Ze zijn wit, ze lijken op ons, ze hebben werk en ze hebben een naam die we kunnen uitspreken. Zelfs de meest progressieven onder ons bekijken vluchtelingen toch eerder als een groep met een probleem dat ze als groep proberen op te lossen. En ze zijn een getal: zoveel doden op de Middellandse Zee, zoveel mensen in Calais ... Maar weinig van die mensen krijgen een gezicht. Tenzij af en toe een *knuffelvluchteling*, zoals dat kind dat aanspoelt in Turkije. Hoewel er duizenden anderen ook dood aanspoelen aan de kust. Met het personage van Katelijne kan je makkelijk een band scheppen. Ze heeft een huisdier, ze heeft ouders ... Adams krijgt niets van dat. Hij is 'de vluchteling'. Hij houdt een soort pleidooi voor alle vluchtelingen. Het is een soort aanklacht tegen hoe we vaak kijken naar vluchtelingen. Wat ik niet wou, is een geforceerde empathie door er een knuffelvluchteling van te maken. Als toeschouwer kan je jezelf de vraag stellen: als je twee verhalen van ontheemding krijgt voorgeschoteld, waarom leef je dan met het ene personage mee en blijft het andere een vluchteling?"

MEER INFO

Het Kanaal is een productie in opdracht van Antwerp Queer Arts Festival en in samenwerking met Muziektheater Transparant, Het Geluid Maastricht, vzw Perignem en Operadagen Rotterdam.

De voorstelling is nog te zien op:

29/04 Opera21, Desingel Antwerpen
11/05 Operadagen Rotterdam, 17u
12/05 Operadagen Rotterdam, music only, 19u
13/05 Operadagen Rotterdam, NL, wereldpremière, 15 en 19u
11/08 Antwerp Queer Arts Festival, Kapel Elzenveld, Antwerpen
20/10 Vrijthof, Maastricht